

Paweł Korpala

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Bolesław Cieřlik, Danuta Kierzkowska, Anna Michalska,

Dorota Staniszezwska-Kowalak i Jacek Zieliński:

Tłumacz przysięęły – status prawny i zawodowy.

Warszawa: Wydawnictwo Translegis. 2018. 321 stron.

ISBN 978-83-63053-06-2

Książka „Tłumacz przysięęły – status prawny i zawodowy”, wydana w 2018 r. przez Wydawnictwo Translegis, to wartościowa publikacja dotycząca zawodu polskiego tłumacza przysięęłego. Mimo że w swoim czasie powstało stosunkowo dużo publikacji na temat tłumaczenia prawniczego, zawodu tłumacza i egzaminu na tłumacza przysięęłego (np. Kierzkowska 2007; Kierzkowska 2011; Cieřlik i in. 2014; Czyżewska i in. 2016), to wciąż brakowało szczegółowego opracowania dotyczącego aktualnego statusu prawnego i zawodowego tej profesji w Polsce. To lektura obowiązkowa nie tylko dla tłumaczy przysięęłych i adeptów zawodu, ale również dla dydaktyków przekładu pisemnego i ustnego. Zawarte w książce opisy i zalecenia stanowią obszerne i rzetelne kompendium wiedzy na temat przepisów prawa obowiązujących na terenie Polski oraz zasad wykonywania zawodu tłumacza przysięęłego. Treści zostały przedstawione w sposób przystępny i zrozumiały, co jest dodatkowym atutem recenzowanej publikacji.

Książka została podzielona na dwa rozdziały, uzupełnione o suplement składający się z tekstów aktów prawnych, zaleceń organizacji tłumaczy i spisu podstawowej literatury zawodowej. Rozdział pierwszy („Status prawny tłumacza przysięęłego”) rozpoczyna się krótkim, acz wyczerpującym, omówieniem historii zawodu tłumacza przysięęłego. Autor rozdziału prezentuje i komentuje ustawy i rozporządzenia regulujące status tłumacza przysięęłego. Pomimo w pewnym zakresie historycznego charakteru, część ta nie jest pozbawiona informacji praktycznych, np. dotyczących obowiązujących stawek za tłumacze-

nia pisemne i ustne z języków obcych na język polski i z języka polskiego na języki obce oraz wymagań stawianych obecnie kandydatom na tłumaczy przysięgłych. Z punktu widzenia dydaktyki przekładu, niezwykle istotne wydaje się być omówienie postulatu Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich (str. 26) domagającego się, aby oprócz znajomości języka obcego, kandydat na tłumacza przysięgłego wykazywał się również umiejętnością tłumaczenia, jako że nie są to kompetencje tożsame.

W drugim podrozdziale rozdziału pierwszego („Tłumacz przysięgły jako wolny zawód określony w ustawie”) omówiono, między innymi, obecnie obowiązujące przepisy regulujące uprawnienia do wykonywania tego zawodu w Polsce oraz zasady jego wykonywania na mocy ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego, odpowiedzialność karną, cywilną i administracyjną tłumaczy, a także treść ustawy o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej z 22 grudnia 2015 r. oraz kwestię stażu adaptacyjnego i testu umiejętności dla osób ubiegających się o uznanie kwalifikacji do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego.

Podrozdział drugi zawiera wiele informacji praktycznych, podkreślających użyteczność recenzowanej publikacji dla adeptów tłumaczenia, którzy chcieliby w przyszłości wykonywać zawód tłumacza przysięgłego. Z dużą dokładnością opisano egzamin na tłumacza przysięgłego: jego dwie części, koszt egzaminu, kryteria oceny, zdawalność egzaminu w roku 2016 r. oraz formę ogłoszenia wyników. Mimo że czytelnik ma szansę zapoznać się z pełnym tekstem rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego, warto byłoby opis egzaminu uzupełnić o bardziej szczegółową informację o pomocach, z których kandydaci mogą korzystać (lub z których nie mogą korzystać) w trakcie egzaminu.

Na duże uznanie zasługuje podrozdział 2.3.1. poświęcony uprawnieniom i obowiązkom tłumaczy przysięgłych. Treść tego podrozdziału jest ważną pomocą dla nauczycieli tłumaczenia, którzy w toku prowadzonych zajęć powinni uzmysłwić adeptom sztuki przekładu rolę bezstronności tłumacza, szczególnej staranności podczas wykonywania tłumaczenia, jak również obowiązku zachowania w tajemnicy faktów i okoliczności, z którymi tłumacz zapoznał się, wykonując zlecenie. Z kolei pracującym już na rynku tłumaczom autorzy książki przypominają o obowiązku doskonalenia swoich kwalifikacji zawodowych, np. poprzez udział w szkoleniach, sympozjach oraz zapoznawanie się z publikacjami dotyczącymi przekładu. Opisywana tu publikacja jest doskonałym przykładem takiego źródła.

Po części dotyczącej uprawnień i obowiązków tłumaczy przysięgłych następuje, w podrozdziale 2.3.2., omówienie kwestii wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego. W odniesieniu do wynagrodzenia za wykonane tłumaczenie ustne, dokładnie opisano sposób obliczania godzin obecności i dostępności tłumacza ustnego. Ponieważ od wielu lat rozporządzenie w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego jest narażone na ostrą krytykę i protesty tłumaczy wobec nie tylko zaniżonych stawek, lecz również ogólnej struktury tych stawek, można mieć nadzieję, że w rozdziale stanowiącym komentarz do przepisów prawa znajdzie się omówienie tych kwestii w następnym wydaniu.

W drugim rozdziale książki („Zasady wykonywania zawodu w praktyce tłumacza przysięgłego”) autorzy szczegółowo omówili status zawodowy tłumacza, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii takich jak: zasady etycznego postępowania w zawodzie tłumacza przysięgłego oraz zasady praktyki zawodowej, zarówno przy wykonywaniu poświadczonych tłumaczeń pisemnych, jak i ustnych.

W podrozdziale pierwszym („Etyka tłumacza przysięgłego”) autorzy w przejrzysty i wyczerpujący sposób rozwijają dość lakonicznie sformułowane zalecenia dotyczące jakości tłumaczenia zawarte w art. 14 Ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego. Dla przykładu, w części 1.3., poświęconej doskonaleniu kwalifikacji zawodowych tłumacza, zwrócono uwagę, iż obowiązek ten nie dotyczy tylko i wyłącznie podnoszenia kompetencji językowych i tłumaczeniowych, ale również posiadania aktualnej wiedzy w zakresie krajowego i międzynarodowego obrotu prawnego. Zalecenie to jest jak najbardziej uzasadnione; odpowiada ono również modelom kompetencji tłumaczy, szeroko omawianym w literaturze przekładoznawczej (np. kompetencje pozajęzykowe – wiedza o świecie oraz wiedza specjalistyczna – w modelu grupy PACTE 2005, 2011). W części 1.4. czytelnik może zapoznać się z zaleceniami autorów dotyczącymi korzystania przez tłumacza z pomocy warsztatowych i konsultacji ze specjalistą w danej dziedzinie lub rodowitym użytkownikiem języka docelowego. Po omówieniu obowiązku przyjęcia zlecenia i prawa do odmowy tłumaczenia (część 1.5.), autorzy publikacji poruszają kwestię wynagrodzenia tłumacza przysięgłego, przestrzegając również przed stosowaniem przez tłumaczy tzw. cen dumpingowych i zalecając dokumentowanie wszelkich zdobytych kompetencji translatorskich. Podrozdział pierwszy drugiego rozdziału kończy omówienie solidarności koleżeńskej i kultury zawodowej tłumacza. Lojalność wobec innych tłumaczy i chęć dzielenia się wiedzą z osobami mniej doświadczonymi to niezwykle istotne kompetencje tłumacza. Mimo że nie są one specyficzne dla profesji tłumacza, a raczej są elementem dobrych obyczajów w każdym innym

zawodzie, ich omówienie skutecznie i przekonująco dopełnia obraz etyki zawodowej tłumacza.

Podrozdział drugi i trzeci rozdziału drugiego poświęcono warsztatowi tłumacza przysięgłego, zarówno w odniesieniu do tłumaczeń pisemnych (część 2), jak i ustnych (część 3). Części te są zbiorem praktycznych zaleceń, między innymi dotyczących poświadczania zgodności tłumaczenia z oryginałem, układu graficznego tekstu tłumaczenia oraz stosowania uwag tłumacza i innych zasad formalnoprawnych, szczególnie w przypadku problematycznych elementów języka, jak np. nazwy własne. Autorzy podpowiadają, jak łączyć i pieczętować tłumaczenie wielostronicowe, jak poprawnie zapisać formułę poświadczającą tłumaczenie oraz jak prowadzić repertorium tłumacza przysięgłego, opierając się na przepisach prawa i tradycji zawodowej.

Odnosnie do tłumaczenia ustnego, autorzy między innymi poruszają następujące kwestie: czas pracy tłumacza, prawo do uzyskania informacji o tematyce tłumaczenia, rodzaje tłumaczenia ustnego stosowane w praktyce zawodowej tłumacza przysięgłego, prawo do ochrony danych osobowych tłumacza ustnego itp. Informacje opisane w książce są aktualne; autorzy opisują zmiany dotyczące pracy tłumacza przysięgłego, które nastąpiły na przestrzeni kilku ostatnich lat, np. możliwość poświadczania dokumentów kwalifikowanym podpisem elektronicznym.

W części 2.1. precyzyjnie określa się przedmiot pisemnego i ustnego tłumaczenia poświadczanego, którym jest zarówno dokument urzędowy, jak i prywatny i każdy rodzaj kopii, czyli po prostu każdy rodzaj tekstu (str. 127). Zakładając, że adept zawodu chciałby wiedzieć, jakie – choćby przykładowe – rodzaje dokumentów trafiają na biurko tłumacza przysięgłego, zanim sięgnie do zbioru „Dokumenty polskie” lub innego zbioru dokumentów obcojęzycznych (patrz bibliografia: Poznański 2011), może warto byłoby w następnym wydaniu omówić bardziej szczegółowo tę kwestię.

W części 2.5. rozdziału drugiego autorzy omawiają wielkość strony obliczeniowej, odnosząc się do wolnorynkowych praktyk stosowanych przez tłumaczy nieprzysięgłych. Podobne odniesienia w tej i w innych kwestiach stosowane są jednak wyłącznie porównawczo – autorzy nie rozwijają innych tematów dotyczących tłumaczeń nieprzysięgłych, konsekwentnie ograniczając się do praktyki tłumacza przysięgłego. Należy więc stwierdzić, że zalecenia opisane w rozdziale drugim stanowią kompendium wiedzy i praktycznych wskazań zarówno dla tłumaczy przysięgłych, jak i adeptów sztuki tłumaczenia poświadczanego.

Książka „Tłumacz przysięgły – status prawny i zawodowy” została uzupełniona o suplement, zawierający teksty aktów prawnych, zalecenia stowa-

rzyszeń i organizacji tłumaczy oraz bibliografię. Czytelnik znajdzie tu między innymi tekst Ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego, rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości dotyczące pracy tłumaczy przysięgłych, Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym, Kartę tłumacza polskiego STP oraz Kodeks tłumacza przysięgłego PT TEPIS – obecnie Kodeks zawodowy tłumacza przysięgłego znowelizowany w 2018 r. Znajomość przytoczonych w suplemencie aktów prawnych jest kluczowa dla tłumaczy przysięgłych, stąd ich obecność jest w pełni uzasadniona. Co więcej, Kodeks PT TEPIS zawierający autorytatywny opis zasad etyki i praktyki zawodowej tłumacza przysięgłego, na który powołują się też autorzy książki, można również bardzo skutecznie wykorzystać w dydaktyce przekładu jako akt normatywny.

Przyszli tłumacze pisemni i ustni znajdą więc w książce odpowiedzi na pytania, które są często przedmiotem dyskusji w toku zajęć z tłumaczenia. Zrozumienie obowiązków tłumacza przysięgłego, między innymi dotyczących staranności i zachowania bezstronności, pozwoli studentom na lepsze przygotowanie do wykonywania tego zawodu. Przyszli tłumacze znajdą również informację o obowiązku korzystania z pomocy warsztatowych i konsultacji znawcy przedmiotu oraz odpowiedzi na pytania dotyczące strategii tłumaczeniowych, które omawiane są podczas zajęć ze studentami przekładu (np. Newmark 1988; Chesterman 1997). Autorzy recenzowanej książki definiują wierność tłumaczenia, wyjaśniają, jak stosować uwagi i wzmianki tłumacza, transkrypcję i transliterację nazw własnych oraz jak przytaczać w tłumaczeniu nazwy jednostek miar i wag. Przyszli tłumacze często pytają, jak radzić sobie z błędami zawartymi w dokumencie źródłowym. Lektura niniejszej publikacji wyposaży adeptów sztuki przekładu w tę wiedzę. Podsumowując, akty prawne i zalecenia zawarte w suplemencie do książki stanowią bardzo przydatne rozszerzenie zagadnień poruszonych w rozdziale pierwszym i drugim. Z wiedzy tej skorzystają nie tylko tłumacze przysięgli, ale również studenci tłumaczenia pisemnego i ustnego oraz dydaktycy przekładu.

W publikacji o tej objętości pewne niedociągnięcia edytorskie wydają się być nieuniknione. Jednakże wskazanie najważniejszych z nich może być przydatne przy opracowaniu kolejnego wydania książki. Dla przykładu, autorzy użyli niepełnej nazwy uczelni Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (str. 27), niepoprawnej nazwy instytucji Komisja Europejska (str. 115) oraz niekonsekwentnie tłumaczyli na język polski pełną nazwę stowarzyszenia AIIC, które powinno raczej brzmieć jako „Międzynarodowe Stowarzyszenie Tłumaczy Konferencyjnych” (str. 185, a nie tak jak na str. 125). W publikacji sporadycz-

nie pojawiają się inne drobne błędy edytorskie, dla przykładu: niekonsekwentny zapis Dz.U. – z odstępem lub bez (por. str. 60 i 148); stosowanie górnego, zamiast dolnego, cudzysłowu otwierającego (np. na str. 174, 175, 200, 204); w części „Literatura zawodowa” niekonsekwentnie stosowana jest kursywa, odstępy między znakami/słowami oraz zapis dat publikacji w nawiasie. Ponieważ te drobne usterki nie wpływają na wartość merytoryczną publikacji, tym bardziej warto je wyeliminować przy opracowywaniu kolejnego wydania książki.

Reasumując, recenzowana publikacja to niezwykle wartościowe opracowanie zbiorowe, w wyczerpujący sposób omawiające cztery podstawowe źródła wiedzy o statusie tłumacza przysięgłego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, tj. przepisy prawa, naukę, praktykę i zalecenia zawodowe. Autorzy książki to osoby z wieloletnim doświadczeniem zawodowym; możliwość zapoznania się z zaleceniami autorytetów w tej dziedzinie to dla czytelnika szansa nie do przecenienia. Zakres poruszanych zagadnień dowodzi, że twórcy książki to osoby doskonale identyfikujące potrzeby (przyszłych) tłumaczy. Z uwagi na aktualność opisywanych zagadnień i niezaprzeczalną wartość merytoryczną tekstu publikacji, jest to lektura obowiązkowa dla tłumaczy przysięgłych, adeptów tłumaczenia pisemnego i ustnego, dydaktyków przekładu oraz jednostek i organów współpracujących z tłumaczami przysięgłymi.

BIBLIOGRAFIA

- Chesterman A. (1997) *Memes of translation: The spread of ideas in translation theory*. Amsterdam: John Benjamins.
- Cieślak B., Laska L., Rojewski M. (red.) (2014) *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Komentarz, teksty egzaminacyjne, dokumenty* (2 wydanie). Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Czyżewska M., Matulewska A., PT TEPIS (2016) *Przyszłość zawodu tłumacza przysięgłego i specjalistycznego – współczesne wyzwania*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS.
- Kierzkowska D. (2007) *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.
- Kierzkowska D. (2011) *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem 2011*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.
- Newmark P. (1988) *A textbook of translation*. Hertfordshire: Prentice Hall.
- PACTE (2005) „Investigating translation competence: Conceptual and methodological issues”. *Meta* 50(2), 609–619.
- PACTE (2011) „Results of the validation of the PACTE Translation Competence Model: Translation project and dynamic translation index”, w: O’Brien S. (red.) *Cognitive explorations of translation*. Londyn: Continuum Studies in Translation, 30–53.

Poznański J. (2011) *Dokumenty polskie. Wybór dla tłumaczy sądowych*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.

Paweł Korpala, adiunkt w Zakładzie Studiów nad Przekładem Wydziału Anglistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, tłumacz ustny i pisemny. Kształci przyszłych tłumaczy w zakresie tłumaczeń ustnych (*liaison*, *konsekutywnych*) oraz pisemnych (tłumaczenie prawnicze i tekstów biznesowych). Autor rozprawy doktorskiej pt. „*Linguistic and psychological indicators of stress in simultaneous interpreting*”. W pracy naukowej zajmuje się psychologicznymi i kognitywnymi aspektami tłumaczenia ustnego, zjawiskiem stresu w tłumaczeniu konferencyjnym oraz metodą okulografii w tłumaczeniu pisemnym i ustnym.

